

CRVENI KRST CRNE GORE
Organizacija Crvenog krsta
Prijestonice Cetinje

PODRŽANI
OSNAZENI

PODRŠKOM DO SAMOSTALNIJEG ŽIVOTA OSOBA SA INVALIDITETOM

Finansira
Evropska unija

Ministarstvo
javne uprave

fond za aktivno građanstvo
fund for active citizenship

Zaklada za razvoj lokalne zajednice

Slagalica

PODRŠKOM DO SAMOSTALNIJEG ŽIVOTA LICA SA INVALIDITETOM

Brošura je nastala u okviru projekta **Podrškom do samostalnijeg života lica sa invaliditetom** podržanog kroz Program „Podržani=Osnaženi“ (FSTP-For Support To emPowerment) koji realizuje Fond za aktivno građanstvo - fAKT, u partnerstvu sa Zakladom za razvoj lokalne zajednice „Slagalice“ iz Hrvatske, uz finansijsku podršku Evropske unije i kofinansiranje Ministarstva javne uprave.

Sadržaj na ovom materijalu predstavlja isključivo odgovornost autora i udruženja i ni na koji način ne odražava stavove Evropske unije i Ministarstva javne uprave.

NASLOV

Podrškom do samostalnijeg života lica sa invaliditetom

AUTOR

Goran Kuševija

IZDAVAČ

Organizacija Crvenog krsta Cetinje Prijestonice Cetinje
Cetinje, Trg Crvenog krsta br. 10

ZA IZDAVAČA

Božidar P. Drecun

TEHNIČKA OBRADA I DIZAJN

Andrea Dizdar

ŠTAMPA

Studio Branko

TIRAŽ

100

CIP - Каталогизација у публикацији
Национална библиотека Црне Горе, Цетиње

ISBN 978-9940-8876-2-9

COBISS.CG-ID 29355012

Мај, 2024. године

SADRŽAJ

<i>Uvod</i>	2
<i>Analiza dostupnih usluga licima sa invaliditetom i mapiranje potreba za uslugom pomoć u kući; Međunarodni i domaći pravni okvir</i>	3
<i>Situaciona analiza i postojeći institucionalni kapaciteti</i>	5
<i>Sekretarijat za lokalnu samoupravu i društvene djelatnosti</i>	6
<i>JU Centar za socijalni rad za Prijestonicu Cetinje</i>	7
<i>JU Centar za dnevni boravak djece sa smetnjama u razvoju i odraslih lica sa invaliditetom u Prijestonici Cetinje; Organizacija Crvenog krsta Prijestonice Cetinje</i>	8
<i>Ciljevi i ciljne grupe; Ljudski resursi</i>	9
<i>Prostorni kapaciteti; Istraživanja</i>	10
<i>Pomoć u kući</i>	13
<i>Rezultati kvalitativnog istraživanja</i>	16
<i>Zaključna razmatranja i preporuke</i>	17

Uvod

U okviru projekta “Podrškom do samostalnijeg života lica sa invaliditetom”, koji Crveni krst Cetinje realizuje od septembra 2023. godine, izrađena je analiza dostupnih usluga licima sa invaliditetom na Cetinju i mapiranje potreba za uspostavljanjem usluge “Pomoć u kući”. U cilju sagledavanja problema sa kojima se susreću osobe sa invaliditetom na Cetinju a koji bi značajno mogli biti ublaženi postojanjem usluge „Pomoć u kući”, analiza je obuhvatila i rezultate istraživanja sprovedenog u periodu oktobar – decembar 2023. godine, mišljenja predstavnika ustanova socijalne zaštite kao i komentare i sugestije predstavnika lokalne samouprave i organizacija civilnog društva.

Imajući u vidu da su direktni korisnici pomenute usluge, lica sa invaliditetom i djeca sa smetnjama i teškoćama u razvoju, njenim uspostavljanjem u Prijestonici Cetinje doprinijelo bi se boljem kvalitetu života ciljne grupe, uz podržavanje njihovog ostanka u društvenoj zajednici, podsticanje korišćenja očuvanih potencijala, te razvijanje i unapređenje vještina važnih za svakodnevni život u skladu sa njihovim potrebama.

Na održanom Okruglom stolu na temu unapređenja postojećih usluga za osobe sa invaliditetom i sagledavanja kapaciteta za uvođenje inovativnih usluga na nivou lokalne zajednice, svi lokalni subjekti koji se bave pitanjem od važnosti za osobe sa invaliditetom, složili su se da je polazna tačka multisektorski pristup svih aktera na lokalnom nivou a podvučeni su i problemi nedostupnosti brojnih socijalnih usluga za osoba sa ruralnog područja te posebna ugroženost osoba sa mentalnim invaliditetima uslijed njihove izloženosti stigmatizaciji u društvu.

Crveni krst Cetinje će u svom daljem zalaganju za unapređenje usluga namijenjenim osobama sa invaliditetom, nastojati da promoviše uspostavljanje saradnje i jačanja dijaloga između aktera iz oblasti socijalne zaštite na lokalnom nivou, kako bi se obezbijedila trajna i održiva podrška za ovu kategoriju lica.

Organizacija Crvenog krsta Prijestonice Cetinje

ANALIZA DOSTUPNIH USLUGA LICIMA SA INVALIDITETOM I MAPIRANJE POTREBA ZA USLUGOM POMOĆ U KUĆI

Analiza dostupnih usluga licima sa invaliditetom i mapiranje potreba za razvijanjem usluge pomoć u kući, ima za cilj da analizira pravni okvir, broj i potrebe potencijalnih korisnika usluge, postojeće kapacitete, cilj i zadatke, kako bi se ukazalo na probleme sa kojima se susreću, a čije rješavanje može biti potpomognuto razvijanjem ove usluge u Prijestonici Cetinje.

Analiza se poziva na trenutne statističke podatke svih relevantnih činilaca u ovoj oblasti, radi stvaranja bolje slike aktuelnog stanja i načina zadovoljavanja tekućih potreba osoba sa invaliditetom, takođe sa ciljem da se postigne veća inkluzivnost u društvenoj zajednici.

MEĐUNARODNI I DOMAĆI PRAVNI OKVIR

Ustavom Crne Gore je utvrđeno da su potvrđeni i objavljeni međunarodni ugovori i opšteprihvaćena pravila međunarodnog prava sastavni dio unutrašnjeg pravnog poretka; imaju primat nad domaćim zakonodavstvom i neposredno se primjenjuju kada odnose uređuju drugačije od unutrašnjeg zakonodavstva.

Generalna skupština UN-a usvojila je Konvenciju o pravima osoba sa invaliditetom 13. decembra 2006. godine. Radi se o prvoj konvenciji iz oblasti ljudskih prava u 21. vijeku, kao i o prvom pravno obavezujućem instrumentu koji obezbjeđuje sveobuhvatnu zaštitu prava osoba sa invaliditetom, uključujući i djecu. Ključni principi Konvencije obuhvataju nediskriminaciju; punu participaciju i inkluziju u društvu; poštovanje razlika i prihvatanje osoba sa invaliditetom; obezbjeđivanje jednakih šansi; pristupačnost i poštovanje razvoja kapaciteta djece sa smetnjama u razvoju.

Crna Gora je postala članica Konvencije o pravima osoba sa invaliditetom i Opcionog protokola o pravima osoba sa invaliditetom 2. decembra 2009. godine. Konvencija ima za cilj da promoviše, štiti i osigura puno i ravnopravno uživanje svih ljudskih prava i osnovnih sloboda od strane svih lica sa invaliditetom i da promoviše poštovanje njihovog urođenog dostojanstva. Zasniva se na načelima: poštovanja urođenog dostojanstva, individualne autonomije lica sa invaliditetom, uključujući njihovo pravo da donose odluke

o sopstvenim životima i samostalnosti tih osoba; nediskriminaciji; punom i efektivnom učešću i uključenosti u sve sfere društvenog života; poštovanja različitosti i prihvatanja lica sa invaliditetom kao dijela ljudske vrste i raznovrsnosti ljudskog roda; jednakosti mogućnosti; pristupačnosti; jednakosti muškaraca i žena; poštovanja razvijajućih kapaciteta djece sa invaliditetom i poštovanje prava te djece da očuvaju sopstveni identitet.

UN Konvencija o pravima osoba s invaliditetom u članu 1 definiše osobe sa invaliditetom kao osobe koje imaju dugoročna fizička, mentalna, intelektualna ili senzorna oštećenja koja u sadejstvu sa različitim barijerama mogu otežati puno i efektivno učešće ovih osoba u društvu na osnovu jednakosti sa drugima. Takođe, kako je porodica prirodna i suštinska jedinica društva, kao takva treba da uživa zaštitu društva i države, a da osobe sa invaliditetom i članovi njihovih porodica treba da prime potrebnu zaštitu i pomoć koja će porodici omogućiti da doprinese punom i ravnopravnom uživanju prava od strane osoba sa invaliditetom.

Nakon predavljanja Inicijalog izvještaja države Komitetu o pravima osoba sa invaliditetom 2017. godine, Komitet je donio niz preporuka, koje je država članica u obavezi da ispuni i da podnese svoje kombinovane druge, treće i četvrte periodične izvještaje najkasnije do 2. decembra 2023. godine, kada će u njih uvrstiti informacije o realizaciji zaključnih zapažanja.

Uzimajući u obzir preporuke UN Komiteta za prava djeteta i UN Komiteta o pravima osoba s invaliditetom, kako bi ostvarila napredak u ostvarivanju prava garantovanih Konvencijama, Crna Gora sprovodi reformu sistema socijalne i dječje zaštite imajući u vidu prava, normative i standarde utvrđene u međunarodnim dokumentima prije svega onima koji se odnose na garancije ljudskih prava i sloboda.

Članom 68 Ustava Crne Gore jemči se posebna zaštita lica sa invaliditetom.

Kada je u pitanju domaća normativna regulativa u ovoj oblasti, poseban značaj imaju Zakon o socijalnoj i dječjoj zaštiti, Zakon o kretanju lica s invaliditetom uz pomoć psa pomagača, Zakon o povlastici na putovanje lica s invaliditetom, Zakon o socijalnom stanovanju, Zakon o penzijskom i invalidskom osiguranju, Zakon o zabrani diskriminacije..., kao i čitav niz podzakonskih akata, među kojima je i Pravilnik o bližim uslovima za pružanje i korišćenje, normativima i standardima usluga podrške za život u zajednici.

Osim zakona, osnov za kreiranje određenih politika su bile:

- Strategija razvoja sistema socijalne i dječje zaštite od 2018-2022. godine;
- Strategija prevencije i zaštite djece od nasilja 2017-2021. godine;
- Strategija zaštite od nasilja u porodici 2016-2020. godine;
- Strategija za integraciju lica s invaliditetom u Crnoj Gori 2016-2020. godine,
- Strategijom za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti za period 2022-2027 godine,
- Strategija za ostvarivanje prava djeteta 2019-2023. godinu.

Kroz Lokalni plan socijalne i dječje zaštite 2022-2026, Prijestonica Cetinje predvidjela je stvaranje uslova za unapređenje socijalne i dječje zaštite, dalji razvoj usluga koje podržavaju život korisnika usluga socijalne i dječje zaštite u zajednici i jačanje međuresorne saradnje na lokalnom nivou. Između ostalih, definisane su i mjere 1.1. Razviti sistem informisanja javnosti o pravima iz sistema dječje zaštite radi povećanja dostupnosti prava i 1.1.1. Uspostaviti uslugu pomoć u kući za djecu i mlade sa smetnjama u razvoju.

Takođe, kada su u pitanju odrasla lica sa invaliditetom, Lokalnim planom je definisan Cilj V Uspostavljene i dostupne usluge podrške za život u zajednici i savjetodavno-terapijske i socijalno-edukativne usluge za osobe sa invaliditetom.

SITUACIONA ANALIZA I POSTOJEĆI INSTITUCIONALNI KAPACITETI

Socijalna zaštita lica sa invaliditetom u prethodnom periodu je u velikoj mjeri unaprijeđena, između ostalog, u pogledu uvođenja socijalnih usluga. Članom 62 Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti definisane su usluge podrške za život u zajednici koje obuhvataju aktivnosti koje podržavaju boravak korisnika u porodici ili neposrednom okruženju. Između ostalih, usluga podrške za život u zajednici je i pomoć u kući.

Pravilnikom o bližim uslovima za pružanje i korišćenje, normativima i minimalnim standardima usluga podrške za život u zajednici, definisano je da se usluga pomoć u kući obezbjeđuje:

- 1) djetetu sa smetnjama i teškoćama u razvoju; i
- 2) odraslom i starom licu sa invaliditetom.

Popisom stanovništva, domaćinstava i stanova 2011. godine¹, prvi put su se prikupljali podaci o postojanju smetnji u obavljanju svakodnevnih aktivnosti. Prema datim istraživanjima, u Prijestonici Cetinje postoji 2200 lica koja su navela da imaju smetnje u obavljanju svakodnevnih aktivnosti.

Tabela 1. Broj lica prema vrsti smetnji u odnosu na ukupno stanovništvo, Popis 2011.god.

Smetnje sa kretanjem	981 ili 5.9%
Smetnje sa sluhom	206 ili 1.2 %
Smetnje sa vidom	393 ili 2.4%
Smetnje sa pamćenjem, koncentracijom ili sporazumjevanjem	131 ili 0.8%
Ostale teškoće	940 ili 5.6 %

Tabela 2. Ukupan broj korisnika penzija prema Zakonu o penzijskom i invalidskom osiguranju i vrstama prava za 2023.godinu za Prijestonicu Cetinje

Vrste penzija							
Starosna		Invalidska		Porodična		Ukupno	
Broj korisnika	Prosječna penzija	Broj korisnika	Prosječna penzija	Broj korisnika	Prosječna penzija	Broj korisnika	Prosječna penzija
2174	357.40	752	305.66	749	314.95	3675	338.16

Tabela 3. Nezaposlena lica sa invaliditetom po polu na dan 31.10.2023.god., PJ Cetinje

<u>Lica sa invaliditetom</u>		
<u>Ukupno</u>	<u>Žene</u>	<u>Muškarci</u>
68	28	40

SEKRETARIJAT ZA LOKALNU SAMOUPRAVU I DRUŠTVENE DJELATNOSTI

Sekretarijat za lokalnu samoupravu i društvene djelatnosti kao organ lokalne uprave, pored ostalih poslova definisanih članom 7 Odluke o organizaciji i načinu rada organa lokalne uprave Prijestonice („Sl. list CG – opštinski propisi“ br. 37/20), bavi se uređivanjem odnosa i obezbjeđivanjem primjene propisa i drugih akata iz oblasti socijalne i dječje zaštite: kućna njega i kućna pomoć starim i invalidnim licima, staranje o ostvarivanju njihovih prava iz ove oblasti, vođenje postupka za rješavanje stambenih pitanja lica u stanju socijalne potrebe, praćenje namjenskog korišćenja stanova dodijeljenih licima u stanju socijalne potrebe, donošenje rješenja o prestanku tog prava i pokretanje postupka za iseljenje, vođenje postupka za ostvarivanje prava na jednokratne

¹Popis stanovništva, domaćinstva i stanova u Crnoj Gori 2011.godine, Monstat

novčane pomoći i pomoć u kući, staranje o ostvarivanju dječje zaštite, koja se odnosi na odmor i rekreaciju, smještaj i ishranu djece, obezbjeđivanje poklon-paketa za novorođenčad i drugih dodatnih oblika dječje zaštite, koje propiše Prijestonica. Takođe, u nadležnosti sekretarijata je i organizovanje poslova koji se odnose na prevenciju bolesti zavisnosti na nivou Kancelarije u okviru Sekretarijata i organizovanje poslova koji se odnose na rodnu ravnopravnost na nivou Kancelarije u okviru Sekretarijata.

U skladu sa propisanom aktivnošću iz Lokalnog plana akcije u oblasti invalidnosti, formirana je baza podataka djece sa smetnjama u razvoju, koja su usmjerena u dati vaspitno-obrazovni program od strane opštinske Komisije za usmjeravanje djece sa posebnim obrazovnim potrebama.

Tabela 4. Podaci opštinske Komisije za usmjeravanje djece sa posebnim obrazovnim potrebama

Godina	Broj usmjerene djece
2021	7
2022	5
2023	11

JU CENTAR ZA SOCIJALNI RAD ZA PRIJESTONICU CETINJE

Centar za socijalni rad odlučuje o pravima iz socijalne i dječje zaštite i može ga osnovati samo država, kao javnu ustanovu, za teritoriju jedne ili više opština. Centar za socijalni rad: obavlja procjenu stanja, potreba, snaga i rizika korisnika i drugih lica značajnih za korisnika, procjenu podobnosti staraoca, hranitelja i usvojioca, izradu i praćenje individualnih planova usluga, rješava u prvom stepenu o zahtjevima za ostvarivanje prava iz socijalne i dječje zaštite, preduzima mjere, pokreće i učestvuje u sudskim i drugim postupcima, vodi evidencije i stara se o čuvanju dokumentacije korisnika i obavlja i druge poslove u skladu sa zakonom. Osim navedenih poslova centar za socijalni rad pokreće, razvija i učestvuje u realizaciji strategija, planova i programa koji doprinose zadovoljavanju potreba građana i saraduje sa organima državne uprave, opštine i drugim organizacijama u oblasti socijalne i dječje zaštite na teritoriji opštine za koju je osnovan.

Tabela 5. Prikaz broja korisnika dijela prava preko JU Centar za socijalni rad za Prijestnicu Cetinje

Vrsta prava	Broj
Lična invalidnina	121
Dodatak za njegu i pomoć drugog lica	1173
Porodični smještaj	13
Pomoć u kući	90

JU CENTAR ZA DNEVNI BORAVAK DJECE SA SMETNJAMA U RAZVOJU I ODRASLIH LICA SA INVALIDITETOM U PRIJESTONICI CETINJE

Osnovna namjena Centra je unapređenje kvaliteta života djece sa smetnjama u razvoju i odraslih lica sa invaliditetom na nivou lokalne zajednice. U pružanju usluga, Centar njeguje interdisciplinarni pristup. U neposredan rad sa korisnicima uključena su stručna lica različitih profila, dok se rad sa korisnicama realizuje se kroz planske individualne i grupne aktivnosti.

Tabela 6. Ukupan broj djece i mladih sa smetnjama u razvoju i odraslih lica sa invaliditetom, koja su koristila usluge Centra na kraju novembra 2023. godine

Broj	Muškog pola	Ženskog pola	do 18	18-27	27+
29	19	10	20	2	7

ORGANIZACIJA CRVENOG KRSTA PRIJESTONICE CETINJE

Jedna od najvažnijih aktivnosti koje sprovodi Crveni krst Crne Gore, u okviru socijalne djelatnosti, jeste briga o starijima. Cilj aktivnosti koje se sprovode za starija lica jeste olakšavanje njihovog svakodnevnog života kroz pružanje usluga socijalne zaštite.

Crveni krst Prijestonice je angažovanjem gerontodomaćica kontinuirano sprovodio uslugu „geronto servisa“. Korisnici programa su starija lica preko 65 godina starosti, koja nemaju prihoda ili su ona na niskom nivou; koja žive sama ili sa supružnikom ili nekim kome je takođe potrebna pomoć; koja imaju poteškoća da obavljaju svakodnevne aktivnosti i koja nisu obuhvaćene sličnim vidovima podrške od strane drugih institucija.

Osnovne aktivnosti koje su bile realizovane u okviru geronto servisa su: posjećivanje starih lica i obezbjeđivanje osnovnih usluga: nabavka namirnica,

plaćanje računa, pratnja prilikom odlaska kod ljekara, sitni kućni poslovi, manje pomoći oko higijene i slično. Uslugu pomoć u kući za stara lica 65+, koristi 93 korisnika, a pravo na uslugu imaju isključivo samci koji ne žive sa djecom na teritoriji gradskog jezgra.

Prema Registru licenciranih pružalaca usluga Ministarstva rada i socijalnog staranja², u Prijestonici Cetinje postoji jedan licencirani pružalac usluge za djecu sa smetnjama u razvoju i odrasla lica sa invaliditetom, JU Centar za dnevni boravak djece sa smetnjama u razvoju i odraslih lica sa invaliditetom u Prijestonici.

CILJEVI, CILJNE GRUPE

Direktni korisnici usluge Pomoć u kući su lica sa invaliditetom i djeca sa smetnjama i teškoćama u razvoju. Razvijanjem usluge Pomoć u kući doprinosi se boljem kvalitetu života odraslih osoba sa invaliditetom i djeci sa smetnjama u razvoju, podržavajući njihov ostanak u društvenoj zajednici, podstičući korišćenje očuvanih potencijala, razvijajući i unapređujući vještine važne za svakodnevni život u skladu sa njihovim potrebama. Takođe, teži se promovisanju i unapređenju ostvarivanja ljudskih prava lica s invaliditetom i djece sa smetnjama i teškoćama u razvoju, kao i jačanju psiho-socijalne podrške porodicama lica sa invaliditetom i djecom sa smetnjama i teškoćama u razvoju.

Pružalac usluge pomoć u kući obezbjeđuje: odgovarajući prostor; sigurno okruženje i razvoj potencijala korisnika i osnaživanje korisnika. Takođe, u skladu sa karakteristikama, kapacitetima i potrebama korisnika obezbjeđuje jednu ili više aktivnosti: nabavku hrane, pomoć pri pripremi obroka i hranjenju; pomoć pri kretanju; pomoć pri održavanju lične higijene i higijene prostora; pomoć pri grijanju prostora; pomoć pri nabavci štampe i knjiga i plaćanju računa za električnu energiju, telefon, komunalije i sl; posredovanje u obezbjeđivanju različitih vrsta usluga za održavanje stana i uređaja za domaćinstvo; i nabavku lijekova i odvođenje na ljekarske preglede.

LJUDSKI RESURSI

Shodno Zakonu o socijalnoj i dječjoj zaštiti i Pravilniku o bližim uslovima i standardima za obavljanje stručnih poslova u socijalnoj i dječjoj zaštiti, osnovne stručne poslove kod pružaoca usluge podrške za život u zajednici obavljaju socijalni radnik, psiholog, pedagog, specijalni pedagog, andragog i

²<https://www.gov.me/dokumenta/06942559-ef10-4559-baa1-90e24e3c9b73>

defektolog.

Pružalac usluge pomoć u kući treba da ima jednog stručnog radnika za procjenu potreba korisnika i najmanje jednog saradnika na deset korisnika. Stručni radnik koordinira radom saradnika.

PROSTORNI KAPACITETI

Pravilnikom o bližim uslovima za pružanje i korišćenje, normativima i standardima usluga podrške za život u zajednici, pružalac usluge pomoć u kući treba da ima radni prostor za zaposlene koji je opremljen odgovarajućom opremom.

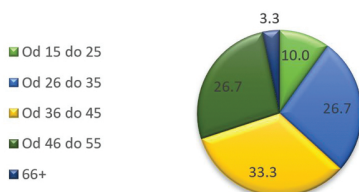
ISTRAŽIVANJE

Za potrebe izrade Analize dostupnih usluga licima sa invaliditetom i mapiranje potreba za uslugom pomoć u kući, sprovedeno je anketno istraživanje koje ima za cilj bolju procjenu potreba za razvojem pomenute usluge u Prijestonici Cetinje.

Terensko istraživanje sprovedeno je u periodu od 12. do 24. novembra, tokom kojeg su istraživači intervjuisali 30 ispitanika koji su predstavljali različite segmente zajednice na teritoriji Prijestonice Cetinje. Pored kvantitativnog, sprovedeno je kvalitativno istraživanje sa voditeljima slučaja Centra za socijalni rad za Prijestonicu Cetinje.

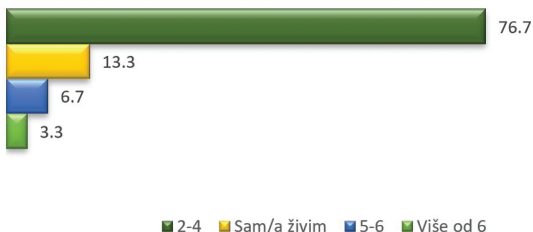
Istraživanje za potrebe analize dostupnih usluga licima sa invaliditetom i mapiranje potreba za uslugu „Pomoć u kući“, sprovedeno je na uzorku od 30 ispitanika (66,7% muškaraca i 33,3% žena). Kada je riječ o starosnoj strukturi, 10% ispitanika pripadastarosnoj kategoriji od 15 do 25 godina, dok 26,7% ima od 26 do 35 godina. Procentualno najveće učešće u istraživanju (33,3%) imaju osobe starosne dobi do 36 do 45 godina. Od 46 do 55 godina ima 26,7% ispitanih, a najmanji procenat (3,3%) čini populacija iznad 65 godina.

Grafik 1 Starost ispitanika, (n =30 ,u %)

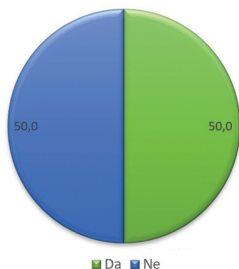
Demografski posmatrano, 96,7% ispitanika živi u urbanom dijelu Cetinja, dok je 3,3% sa ruralnog područja. Od ukupnog broja anketiranih 56,7% je navelo da živi u stanu u zgradi, dok 43,3 % njih živi u individualnom objektu (kući). Najveći broj ispitanika (76,7%) živi u domaćinstvu koje broji od 2 do 4 člana. Da žive kao samci navelo je 13,3% ispitanih, dok u brojnijem domaćinstvu (od 5 do 6 članova) živi 6,7% njih. Najmanji je procenat onih čije domaćinstvo broji preko 6 članova 3,3%.

Grafik 2 Broj članova domaćinstva, (n =30, u %)

Polovina anketiranih ispitanika je navela da su oni ili član njihove porodice lice sa invaliditetom.

Grafik 3 Da li ste Vi ili član Vaše porodice lice sa invaliditetom? (n =30 ,u %)

Od ukupnog broja ispitaika koji su navelida su oni ili član njihove porodice lice sa invaliditetom, njih 86,7% su korisnik nekog prava i usluga iz socijalne i dječje zaštite po osnovu invaliditeta. Pravo na dodatak za njegu i pomoć ostvarilo je 38,5% ispitanika, dok je pravo na ličnu invalidninu ostvario isti procenat ispitanika. Dnevni boravak za djecu i mlade koristi 15,4% ispitanika, a personalnu asistenciju njih 7,7%.

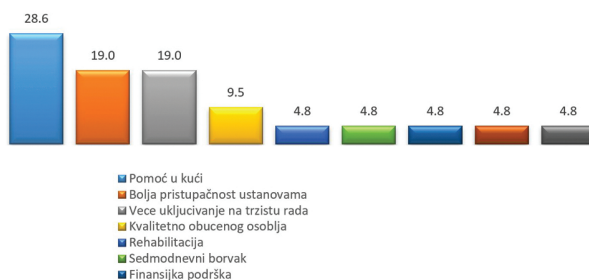
Kada govorimo o zadovoljstvu trenutnim sistemom usluga za osobe sa invaliditetom u Prijestonici Cetinje, potpuno nezadovoljstvo je izrazilo 10,0% ispitanika. Ocjenu dva je dalo 6,7% ispitanika, dok je 50,0% ispitanika ocijenilo zadovoljstvo trojkom. Jednak procenat od 16,7% ispitanika izrazio je

zadovoljstvo ocjenom četiri (zadovoljan/a) i pet (veoma zadovoljan/a). Kao uzrok nezadovoljstva ispitanici su naveli nedostatak usluga, kao i skromna primanja koja ne pokrivaju sve potrebe usluge.

Da bi unapređivanje već postojećih usluga za osobe sa invaliditetom bilo od koristi smatra 93,3% ispitanika. Neki od predloga za unapređenje života osoba s invaliditetom u Prijestonici Cetine su: Uvođenje usluga personalne asistencije i pomoći u kući - Osiguravanje personalne asistencije i pomoći u kući koje bi značajno olakšale svakodnevni život osobama s invaliditetom na Cetinju i Proširivanje pružanja usluga na ruralna područja- Proširenje svih navedenih usluga i podrške i na ruralna područja Prijestonice Cetine kako bi se osigurala jednaka dostupnost resursa i podrške osobama s invaliditetom širom grada. Da bi se sve gore navedeno i postiglo, ključno je imati obučen kadar kako bi se pružile kvalitetne usluge, uz istovremeno povećanje broja tretmana i aktivnosti namijenjenih osobama sa invaliditetom. Dodatno, naglašana je i važnost inkluzije osoba sa invaliditetom u svakodnevne društvene aktivnosti. Poboljšanja u ovim oblastima ne samo da bi olakšala život osobama sa invaliditetom, već bi doprinijela stvaranju inkluzivnijeg društva u kojem bi svi građani imali jednake mogućnosti i pristup različitim segmentima života.

Potvrda nedostatka usluga (Grafik 4) i ograničenih resursa proizlazi iz prethodno pomenutih sugestija za unapređenje postojećih usluga. Za 28,6% ispitanika, ključno je uvođenje usluge pomoć u kući. Kod 19,0% ispitanih, naglasak je na poboljšanju pristupačnosti ustanovama, dok isti procenat ističe potrebu za većom inkluzijom osoba sa invaliditetom na tržištu rada. Potrebu za većom osobljem sa odgovarajućom obukom prepoznaje 9,5% ispitanika, dok potrebu za rehabilitacijom, sedmodnevnim boravkom, finansijskom podrškom, personalnom asistencijom i povećanim brojem tretmana tokom nedelje sa defektologom i logopedom ističe isti procenat njih (4,8%).

Grafik 4 Ako smatrate da postoji nedostatak određenih usluga ili resursa za osobe sa invaliditetom u našoj zajednici, molimo Vas da navedete koje. (n=21, u %)

Potreba za većim brojem volontera koji bi provodili vrijeme s osobama s invaliditetom jasno je istaknuta. Ova podrška nije samo praktična već i socijalna, s ciljem smanjenja izolacije i pružanja dodatne podrške. Integracija u društvo takođe predstavlja izazov, a nedostatak raznovrsnih aktivnosti koje bi podržale socijalni život osoba sa invaliditetom dodatno komplikuje cjelokupnu situaciju.

Osim toga, istraživanje je identifikovalo potrebu za povećanim brojem stručnjaka i dodatnih finansijskih sredstava kako bi se zadovoljile specifične potrebe ovih korisnika. Konačno, poboljšanja u pružanju podrške mentalnom zdravlju, uspostavljanju trajnih usluga pomoći u svakodnevnim aktivnostima te uzimanje primera od zemalja EU kako su riješile slične probleme takođe su izraženi kao bitni aspekti koji bi trebali biti adresirani u cilju unapređenja podrške osobama sa invaliditetom.

POMOĆ U KUĆI

Od ukupnog broja, polovina ispitanika je upoznata sa postojanjem usluge pomoć u kući namijenjene osobama sa invaliditetom ili starijim osobama. Međutim, od onih koji su upoznati s ovom uslugom, samo 26,7% je izjavilo da je oni ili član njihovog domaćinstva koristi. Sa druge strane, osobe koje koriste uslugu „Pomoć u kući“ iskazale su potpuno zadovoljstvo (ocjena 5).

Od ukupnog broja anketiranih koji su upoznati sa gore navedenom uslugom, 66,7% je mišljenja da postoji potreba za unapređenjem i proširenjem ove bitne usluge. Pomoć u kući sve više postaje ključna podrška starijoj populaciji, a nužnost poboljšanja i proširenja postaje sve očiglednija.

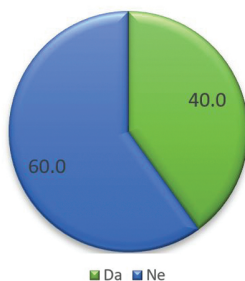
Ispitanici su istakli jedan od glavnih izazova, a to je nedostatak gerontodomaćica. Ovaj problem dovodi do toga da mnogi ljudi kojima je ova usluga zaista neophodna ostaju bez nje, dok se istovremeno primjećuje dodjela usluge onima koji možda nisu u tolikoj mjeri zavisni o njoj. Ispitanici predlažu pažljivu analizu prioriteta kako bi se resursi usmjerili prema onima kojima je usluga najpotrebnija.

Povećanjem broja gerontodomaćica može se efikasnije odgovoriti na rastuću potražnju za ovom vrstom podrške, smatraju ispitanici. Starija populacija često se suočava sa izazovima nemoći i osjećaja usamljenosti, čineći "Pomoć u kući" neophodnom dodatnom podrškom. Takođe, razvojem dodatnih aktivnosti

unutar same usluge pomoć u kući, možemo obogatiti živote korisnika. To uključuje pružanje podrške osiguravanjem dostupnosti informacija osobama s oštećenjem vida te tumača za osobe bez sluha. Ovaj pristup čini uslugu sveobuhvatnijom i prilagođenijom različitim potrebama korisnika.

Ističe se i potreba za licenciranim pružiocima usluge, a posebno se ističe nužnost ove podrške kod roditelja koji imaju djecu sa smetnjama u razvoju. Ova usluga ima izuzetan značaj jer omogućava roditeljima da obavljaju svoje svakodnevne životne aktivnosti sa većom efikasnošću i manjim naporom. Pružanje podrške kroz uslugu pomoć u kući postaje ključna komponenta olakšavanja njihove svakodnevne, doprinoseći poboljšanju kvaliteta života i omogućavajući im više vremena i resursa posvećenih neophodnoj pažnji i brizi za djecu sa smetnjama i teškoćama u razvoju.

Grafik 5 Da li smatrate da postoji dovoljno informacija dostupnih o usluzi "Pomoć u Kući" za osobe sa invaliditetom? (n=15, u %)

Da ne postoji dovoljno informacija dostupnih o usluzi pomoć u kući za osobe sa invaliditetom, smatra 60% ispitanika. Svi ispitanici koji su naveli da su upoznati sa uslugom stava su da bi ova usluga mogla biti korisna osobama sa invaliditetom u Prijestonici Cetinje. Svim ispitanicima koji su naveli da nisu upoznati sa uslugom „Pomoć u kući,“ dato je objašnjenje navedene usluge:

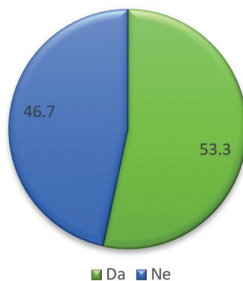
U skladu sa članom 15 Pravilnika o usluzi podrške za život u zajednici, gerontodomaćice pružaju sljedeće usluge:

1. Nabavka hrane, priprema obroka i pomoć pri hranjenju.
2. Pomoć pri kretanju, uključujući šetnju van kuće i pratnju korisnika.
3. Pomoć u održavanju lične higijene i higijene prostora, uključujući kupanje presvlačenje, i čišćenje doma.
4. Pomoć pri grijanju, hlađenju i provjetranju prostorija.

5. Pomoć u nabavci štampe, knjiga i plaćanju računa za komunalije.
6. Posredovanje u obezbjeđivanju usluga održavanja stana i uređaja za domaćinstvo.
7. Nabavka lijekova i pružanje podrške kod ljekarskih pregleda.

Ova podrška se pruža u skladu sa potrebama korisnika i ima za cilj olakšavanje svakodnevnog života i očuvanje kvaliteta života u zajednici. U odnosu na prethodno objašnjenje, nešto više od polovine ispitanika (53,3%) smatra da bi im usluga pomoć u kući bila od koristi.

Grafik 6 U odnosu na prethodno objašnjenje, da li smatrate da bi ova vrsta usluge Vama mogla biti korisna? (n=15, u %)

Na pitanje da ocijene svoju potrebu za uslugom pomoć u kući na skali od 1 do 5, 40,0% ispitanika je izrazilo da im ova usluga nije potrebna. Isti procenat njih, tačnije 6,7%, dao je ocjene tri i četiri kao izraz srednje potrebe, dok je visoku potrebu (ocena 5) iskazalo 46,7% ispitanika.

Što se tiče učestalosti korišćenja ove usluge, 66,7% ispitanika smatra da bi je mogli koristiti 2 do 3 puta nedeljno, dok je isti procenat od 11,1% iznio mišljenje da bi uslugu mogli koristiti svakodnevno, jednom nedeljno ili jednom mjesečno.

Grafik 7 Koliko često mislite da bi ovu uslugu mogli da koristite? (n=9, u %)

REZULTATI KVALITATIVNOG ISTRAŽIVANJA

Na osnovu mišljenja voditelja slučaja Centra za socijalni rad u Prijestonici Cetinje najveću potrebu za uslugom „Pomoć u kući“ imaju starije osobama, posebno one koje žive samostalno. Naglašava se da pravo na ovu uslugu imaju samo lica koja žive sama u gradskom jezgru, što potvrđuje nalaz iz kvantitativnog istraživanja da su osobe iz ruralnih područija kojima je ova usluga neophodna zanemarene. Takođe, ističe se da su korisnici sa mentalnim invaliditetom posebno ugroženi zbog stigmatizacije iz zajednice, a slično važi i za osobe s kombinovanim smetnjama.

Istraživanje takođe otkriva prepoznatljivu potrebu za uslugom pomoć u kući među značajnim brojem osoba sa invaliditetom, pri čemu se ističe važnost podrške u učenju djece sa smetnjama u razvoju. Takođe, postoji izražena želja za češćim posjetama korisnicima, s obzirom na njihove specifične potrebe i trenutne posjete od 2 puta nedeljno od strane geronto domaćica.

Često se dešava da korisnici, svjesni nedostatka usluga u zajednici, biraju uslugu smještaja u dom umjesto pružanja pomoći u kući. Prema mišljenju voditelja slučaja, uvjereni su da bi se korisnici vratili kući uz odgovarajuću podršku, s obzirom na to da nerado idu u institucije, ali često nemaju alternativu.

Crveni Krst je prepoznat kao lider u pružanju usluge "Pomoć u kući za stara lica" zbog svog iskustva, i otvoren je za pružanje dodatnih usluga u skladu sa potrebama koje prelaze nadležnost trenutne usluge, kao što su obezbeđivanje odjeće i hrane. Zaključno, izraženo zadovoljstvo dosadašnjim pružanjem usluge pomoć u kući, sa posebnim naglaskom na servisnost i brzinu reagovanja, prate i primjetne mane, uključujući ograničenje usluge samo na gradsko jezgro, zanemarivanje seoskih područija i potrebu za dodatnim uslugama poput presvlačenja nepokretnih korisnika, kupanja, previjanja dekubitusa i rana, te usluga fizioterapeuta. Trenutno, uslugu „Pomoć u kući“ koristi 93 korisnika, a pravo na nju imaju isključivo samci koji ne žive sa djecom.

ZAKLJUČNA RAZMATRANJA I PREPORUKE

Uprkos pomenutim dokumentima na lokalnom i državnom nivou, naporima i mjerama koje Vlada, Prijestonica Cetinje, ustanove i relevantne organizacije preduzimaju, osobe sa invaliditetom nastavljaju da se suočavaju sa barijerama za njihovo učešće u društvu na osnovama ravnopravnosti, kao i sa kršenjima ljudskih prava.

U preporukama UN Komiteta o pravima osoba s invaliditetom, Komitet apeluje na državu članicu da usvoji sveobuhvatnu strategiju sa jasnim vremenskim ciljevima za efikasnu deinstitucionalizaciju i opredijeli adekvatna sredstva za njeno sprovođenje. Takođe, preporučuje državi članici da se obaveže da ne izgrađuje nove institucije ili druge oblike segregiranog okruženja i umjesto toga pruža širok spektar usluga zasnovanih na zajednici, uključujući i na lokalnom nivou, koji odgovaraju potrebama osoba sa invaliditetom i poštuje autonomiju osobe, izbore, dostojanstvo i privatnost i koji uključuju vršnjačku podršku i druge alternative medicinskom modelu mentalnog zdravlja.

Strategijom za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti za period 2022-2027 godine, Ministarstva za ljudska i manjinska prava je prepoznat Strateški cilj u oblasti Socijalna zaštita, adekvatan životni standard, samostalan život i život u zajednici, a to je: Obezbijediti punu ravnopravnost i priznavanje svih prava iz oblasti socijalne i dječje zaštite licima s invaliditetom koja garantuju potrebne uslove za samostalan život u zajednici

Uzimajući u obzir navedeno, kao i statističke podatke obrađene u ovom dokumentu, dolazi se do zaključka da je dosadašnje pružanje usluge pomoć u kući nedovoljno razvijeno i da je potreba veća nego što sadašnji kapaciteti mogu pokriti.

Istraživanje, koje je sproveo Crveni krst pokazuje da su korisnici zadovoljni kvalitetom usluge pomoć u kući. Ukazali su da udruženja koja pružaju uslugu kontrolišu kvalitet usluge i traže povratne informacije i predloge korisnika. Sami korisnici su takođe ukazali da je neophodno da usluga ima još širi obuhvat. Po njihovom mišljenju potrebno je veće angažovanje države i opština u tom pogledu. Potrebe korisnika dominantno proizilaze iz poteškoća u kretanju i nemogućnosti samostalnog obavljanja uobičajenih, svakodnevnih aktivnosti kao i aktivnosti koje podrazumijevaju izlazak iz kuće. Analogno tome, javne politike, kako u oblasti zdravstva tako i u oblasti socijalne zaštite vide jačanje podrške

korisnicima u kućnim uslovima kao ključni pravac unapređenja pomoći građanima koji ne mogu samostalno da obavljaju svakodnevne aktivnosti.³

Preporuke za dalje unapređenje sistema socijalne zaštite osoba sa invaliditetom, zasnovane na sprovedenim istraživanjima i zaključcima Okruglog stola održanog 19.03.2024. godine, u okviru projekta „Podrškom do samostalnijeg života lica sa invaliditetom“:

→ *Za sve usluge treba uspostaviti standarde i odrediti cijenu koštanja usluge kako bi se obezbijedio kontinuitet realizacije tj. održivost. Animirati lokalne samouprave da preuzimaju finansiranje usluga koje su procijenjene kao neophodne na lokalnom nivou.*

→ *Odrasle osobe s invaliditetom treba da budu uključene u proces donošenja odluka posebno u dijelu definisanja strateških dokumenata koja se odnose na položaj ove populacije, kako na nacionalnom tako i lokalnom nivou.*

→ *Preporučuje se sprovođenje dodatnih istraživanja koja bi jasno ukazala na potrebe ali i mogućnosti odraslih lica s invaliditetom. Na osnovu rezultata tih istraživanja kreirati različite modele podrške, ali i kampanje sa ciljem podizanja nivoa svijesti o ljudskim pravima.*

→ *Promovisati u javnosti pomenute usluge i sa ekonomskog aspekta - usluge podrške licima sa invaliditetom su isplativije od institucionalnog zbrinjavanja, a pokazatelj su da država podržava članove porodice da vode brigu o svojim srodnicima i stvara im uslove da to čine na kvalitetan način.*

→ *Omogućiti odraslim licima s invaliditetom da u skladu sa svojim mogućnostima volontiraju i daju doprinos zajednici.*

→ *Posebnu analizirati potrebe osoba sa invaliditetom iz ruralnih oblasti, mapirati probleme i raditi na njihovom rešavanju.*

→ *Kreirati kampanje skretanja pažnje javnosti na probleme osoba sa mentalnim invaliditetom, koje su posebno izložene stigmatizaciji i socijalnoj izolaciji.*

→ *Vršiti stalne edukacije stručnih radnika, saradnika i volontera za rad sa osobama sa invaliditetom.*

³ "Pristup uslugama dugotrajne njege u Crnoj Gori"

→ *Potrebno je umrežavanje nadležnih institucija i organizacija, razmjena informacija, brzo rešavanje pojedinačnih slučajeva, kao i veća prisutnost stručnih radnika na terenu.*

ISBN 978-9940-8876-2-9

9 789940 887629 >